

وزارت کشور

معاونت هماهنگی امور عمرانی

دفتر حمل و نقل و دبیرخانه شورای عالی هماهنگی ترافیک شهرهای کشور

دستورالعمل اجرایی

وضعیت اضطراری آلودگی هوا

به علت کیفیت فاص جوی و پایداری وارونگی دما

موضوع ماده ۷ قانون نمونه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۷۴/۲/۳

مصوب بیست و دومین جلسه شورای عالی هماهنگی

ترافیک شهرهای کشور

دی ماه ۱۳۷۷

دستورالعمل اجرایی وضعیت اضطراری آلودگی هوا

به علت کیفیت خاص جوی و پایداری وارونگی دما

موضوع ماده ۷ قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۷۴/۲/۳

مقدمه

با افزایش جمعیت و توسعه شهرهای بزرگ، منابع آلوده کننده هوا از جمله خودروها، مراکز صنعتی و کارخانه‌ها و منابع گرمایش خانگی به طور روزافزون رشد نموده و سبب آلودگی هوای این شهرها می‌گردد. بدون شک نبود قاعده و روش مشخص برای نظارت و کنترل بر منابع آلاینده هوا و نحوه استفاده از آنها، منجر به بروز فجایع زیست محیطی خواهد شد. به همین دلیل قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا در تاریخ ۷۴/۲/۳ به تصویب مجلس محترم شورای اسلامی رسید. ماده ۷ این قانون به شرح زیر می‌باشد:

« در مواقع اضطراری که به علت کیفیت خاص جوی، آلودگی هوای شهرها به حدی برسد که به تشخیص وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی سلامت انسان و محیط زیست را شدیداً به مخاطره بیناندازد، سازمان حفاظت محیط زیست با همکاری وزارت کشور (شهرداریها و نیروی انتظامی ج.ا.ا.) ممنوعیت‌ها یا محدودیت‌های موقت زمانی، مکانی و نوعی را برای منابع آلوده کننده برقرار نموده و بلافاصله مراتب را از طریق رسانه‌های همگانی به اطلاع عموم خواهد رسانید. با برطرف شدن وضعیت اضطرار و کاهش آلودگی هوا، سازمان نسبت به رفع ممنوعیت و محدودیت برقرار شده اقدام و مراتب را به نحو مقتضی به اطلاع عموم خواهد رسانید.»

در روزهای زیادی از سال به خصوص فصول سرما، در بسیاری از شهرهای بزرگ کشور به دلیل وقوع پدیده وارونگی دما، پتانسیل آلودگی هوا به شدت بالا رفته و شرایطی که مشمول ماده ۷ قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا می‌باشد، ایجاد می‌گردد.

بر این اساس و با عنایت به آیین نامه اجرایی تبصره ۶ همین قانون، در بیستمین جلسه شورای عالی هماهنگی ترافیک شهرهای کشور (که در تاریخ ۷۷/۹/۲۴ به درخواست سازمان حفاظت محیط زیست و به دنبال اعلام وضعیت اضطرار توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تشکیل گردید)، دبیرخانه

شورای عالی موظف گردید با همکاری نهادها و ارگانهای عضو، نسبت به مطالعه و تهیه دستورالعمل اجرایی شرایط بحران آلودگی هوا اقدام نماید.

در همین راستا ضمن نظر خواهی از کلیه دست اندرکاران و تشکیل جلسات متعدد کارشناسی و با جمع‌آوری اطلاعات و بررسی نمونه‌های تجربه شده مشابه در کشورهای دیگر، نحوه ارتباط و وظایف نهادها و ارگانهای مربوط در شرایط پایداری وارونگی دما و آلودگی بیش از حد استاندارد، تعیین و اقدامات مقتضی در سه سطح مختلف عملکردی با گزینه‌های متناسب با آن شرایط، بررسی و تصمیماتی اتخاذ گردید.

لازم به یادآوری است که در این جلسات بر تقویت ناوگان حمل و نقل همگانی و کاهش تقاضای سفر به عنوان راه حل‌های اساسی معضلات ترافیکی و همچنین انجام معاینه فنی و معاینه خروجی آگزوز خودروها، و به علاوه تلاش برای گازسوز نمودن خودروهای دولتی، شرکتها و سازمانهای اتوبوس‌رانی و تاکسی‌رانی، و خودروهای شخصی با پرداخت تسهیلات لازم از طریق سیستم بانکی و حذف خودروهای مستهلک (با بیش از ۲۵-۲۰ سال عمر) از مجموعه حمل و نقل شهری کشور، که بالطبع منجر به کاهش چشمگیر آلودگی هوا و تردد سریعتر و ایمن‌تر خواهد شد، تاکید شد. البته این روشها در میان و بلند مدت ثمر بخش بوده و برای شرایط بحران باید راه‌هایی که آثار سریع‌تری را به دنبال داشته باشد، نیز مشخص شود.

باید به این نکته توجه داشت که استفاده از خودروی شخصی نه یک حق، بلکه امتیازی است که از سوی جامعه به افراد واگذار شده است و در صورتی که استفاده از این خودروها، منافع جمعی را به خطر بیندازد، می‌باید این امتیاز را سلب نمود و یا محدودیت‌هایی برای آن ایجاد کرد. براساس این نگرش، در روشهای کوتاه مدت مقابله با بحران آلودگی هوا، محدودیتهای مختلفی برای استفاده از خودروهای شخصی اعمال می‌گردد.

نحوه ارتباط و وظایف نهادها و ارگانهای مربوط، در شرایط پایداری وارونگی دما و آلودگی بیش از حد استاندارد هوا

۱- سازمان هواشناسی بروز پدیده وارونگی دما را برای حداقل ۴۸ ساعت آینده پیش بینی می‌کند. در صورت احتمال وقوع پایداری وارونگی دما، بلافاصله به:

- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی: اداره کل بهداشت محیط و حرفه‌ای (در تهران) و معاونت بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی، خدمات بهداشتی درمانی استان، واحد بهداشت محیط (در استانها)

- وزارت کشور: استانداریها

- سازمان حفاظت محیط زیست: ادارات کل محیط زیست استان
اطلاع داده می‌شود.

تبصره: در تهران علاوه بر اداره کل بهداشت محیط و حرفه‌ای، اداره کل محیط زیست تهران و استانداری، مراتب به اطلاع وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان حفاظت محیط زیست و وزارت کشور نیز خواهد رسید.

۲- وزارتخانه‌ها و سازمان یاد شده و واحدهای تابعه آنها، پس از اطلاع از احتمال وقوع پایداری وارونگی دما، با استفاده از ایستگاه‌های سنجش آلودگی هوا که در اختیار دارند، میزان مواد آلاینده هوا را اندازه‌گیری نموده و نتایج سنجش خود را هر شش ساعت یک بار که از ساعت ۳۰: ۹ صبح آغاز می‌گردد برای وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (کمیته بهداشت هوا) و سازمان هواشناسی کشور (و یا ادارات مربوط در استانها) ارسال می‌کنند.

تبصره ۱: شهرداری‌هایی که مجهز به دستگاه سنجش آلودگی هوا می‌باشند نیز با دریافت گزارش از سازمان هواشناسی (و یا ادارات مربوط در استانها)، نتایج سنجش را به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (کمیته بهداشت هوا) و سازمان هواشناسی کشور (و یا ادارات مربوط در استانها) اعلام می‌کنند.

تبصره ۲: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (اداره کل بهداشت محیط و حرفه‌ای در تهران و معاونت بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی، خدمات بهداشتی درمانی استان، واحد بهداشت محیط در استانها) بلافاصله پس از دریافت پیش بینی سازمان هواشناسی مبنی بر احتمال وقوع پایداری وارونگی دما، کمیته بهداشت هوا را مطلع می‌سازد. این کمیته تا دریافت اطلاعات مربوط به میزان آلاینده های هوا، مقدمات اقدامات بعدی خود را فراهم می‌کند.

۳- کمیته بهداشت هوا بلافاصله پس از دریافت اطلاعات مربوط به میزان آلاینده های هوا، که به طور منظم و هر شش ساعت یکبار دریافت می‌کند، میزان شاخص استاندارد آلودگی هوا^۱ (PSI) را تعیین کرده

۱- براساس توصیه های سازمان جهانی بهداشت

و به ترتیب زیر اعلام وضعیت می کند و مراتب را به اطلاع سازمان حفاظت محیط زیست (ادارات کل محیط زیست استان)، وزارت کشور (استانداریهها) و سازمان هواشناسی کشور (ویا ادارات مربوط دراستانها) می رساند.

الف - $100 < \text{PSI} < 250$ اعلام وضعیت هشدار

ب - $250 \leq \text{PSI} < 350$ اعلام وضعیت اضطرار

پ - $\text{PSI} \geq 350$ اعلام وضعیت بحران^۲

تبصره: در صورتی که کمیته بهداشت هوا اطلاعات متفاوتی از میزان آلاینده های هوا دریافت کند، اطلاعات ارسالی از سوی ادارات کل حفاظت محیط زیست استانها را ملاک عمل قرار خواهد داد.

۴- پس از اعلام هر یک از وضعیتهای سه گانه هشدار، اضطرار و بحران به سازمان حفاظت محیط زیست (ادارات کل محیط زیست استان) و وزارت کشور (استانداریهها)، کمیته نظارت و هماهنگی مواقع اضطراری آلودگی هوا، مرکب از نمایندگان تام الاختیار سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت کشور و سازمان هواشناسی کشور، با مسئولیت استانداری تشکیل می شود تا تصمیمات لازم را براساس این دستورالعمل اتخاذ و نتایج را صرفاً از طریق دبیر کمیته به اطلاع سازمان صدا و سیما ج.ا.ا. و خبرگزاری ج.ا. و سایر نهادهای ذی ربط برای انجام اقدامات مربوط برساند و بر اجرای صحیح تصمیمات توسط ارگانهای ذی ربط نظارت کند. پس از عادی شدن وضعیت و اتخاذ تصمیم در کمیته نظارت و هماهنگی، اعلام وضعیت عادی و رفع محدودیتها و ممنوعیتها توسط دبیر کمیته و از طریق سازمان صدا و سیما ج.ا.ا. و خبرگزاری ج.ا. انجام می پذیرد.

تبصره: دبیرخانه این کمیته در استانداری ها مستقر و دبیر آن مدیرکل حفاظت محیط زیست استان خواهد بود.

نمودار مراحل یاد شده در صفحه بعد ارائه شده است .

^۲- آخرین تغییرات در مورد اعلام وضعیت آلودگی هوا بر اساس **PSI**، که از سوی وزارت بهداشت، درمان و

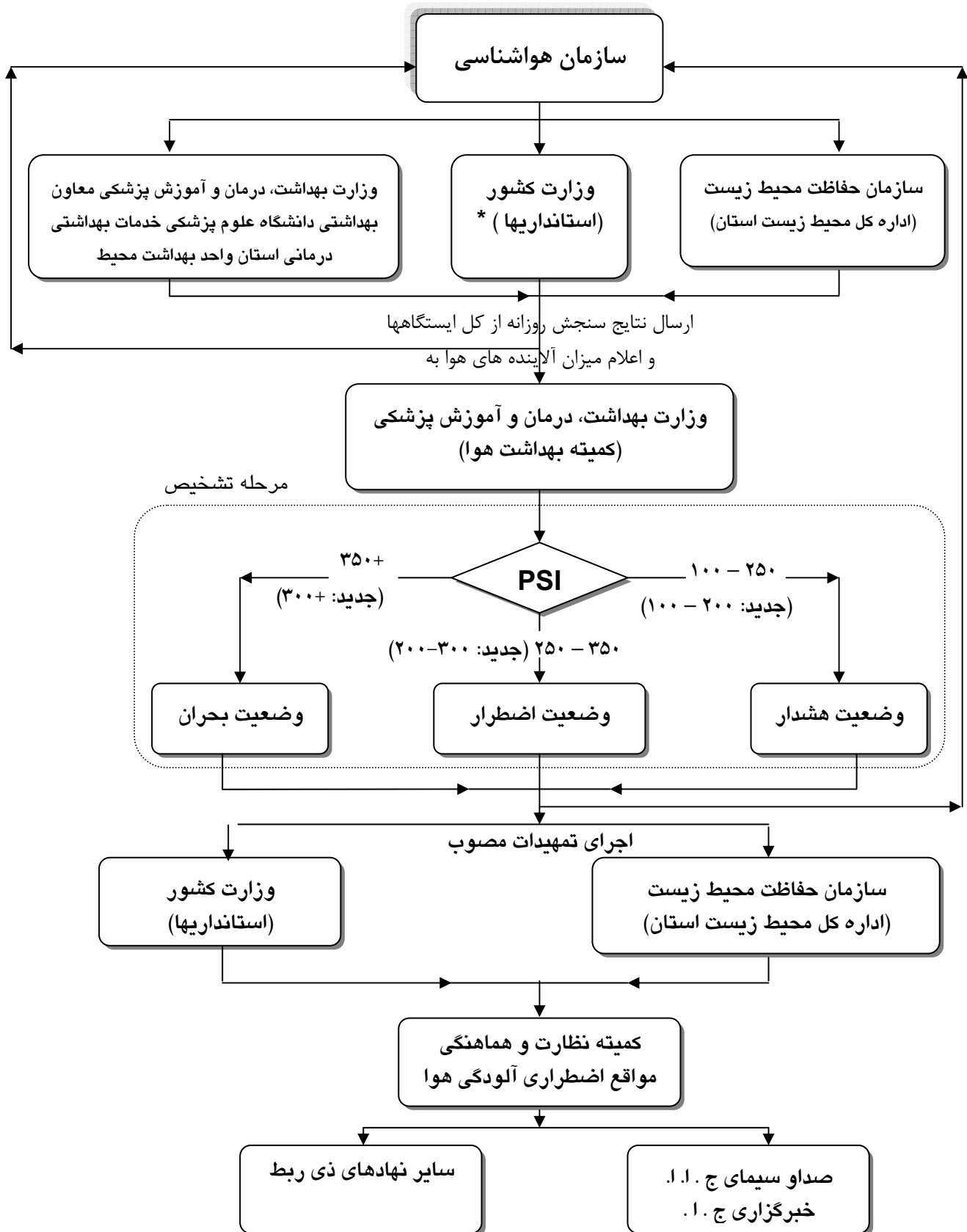
آموزش پزشکی تعیین شده و مبنای تصمیمات می باشد، به قرار زیر است:

الف - $100 < \text{PSI} < 200$ اعلام وضعیت هشدار

ب - $200 \leq \text{PSI} < 300$ اعلام وضعیت اضطرار

پ - $\text{PSI} \geq 300$ اعلام وضعیت بحران

نمودار نحوه ارتباط و وظایف نهادها و ارگانهای مربوط، در شرایط پایداری وارونگی دما و آلودگی بیش از حد استاندارد هوا

* شهرداری هایی که مجهز به دستگاه سنجش آلودگی هوا می باشند نیز با دریافت گزارش از سازمان هواشناسی کشور، نتایج سنجش را به کمیته بهداشت هوا اعلام می کنند.

اقدامات در وضعیت هشدار*

- توصیه به مردم، از طریق سازمان صدا و سیما ج.ا.ا. و خبرگزاری ج.ا. و سایر روشهای اطلاع رسانی
- ۱- مشارکت عمومی و خود داری از هرگونه فعالیت که منجر به افزایش آلودگی هوا می‌شود از جمله:
 - روشن کردن آتش در معابر، سوزاندن لاستیک، عملیات قیرکاری و نظایر آن
 - ۲- کاهش فعالیت بیماران قلبی و ریوی و مبتلا به آسم، به خصوص در فضای باز
 - ۳- عدم خروج غیر ضروری از منزل
 - ۴- استفاده از ماسک استاندارد
 - ۵- استفاده از مواد غذایی مناسب (برای این شرایط)
 - ۶- استفاده بهینه در مصرف سوخت و وسایل حرارتی (آبگرمکن، بخاری و...) و کاهش درجه حرارت در فضاهای مسکونی، تجاری و اداری
 - ۷- کاهش استفاده از وسایل نقلیه شخصی و استفاده از وسایل همگانی و همپیمایی
 - ۸- تنظیم موتور خودروها
 - ۹- دقت در هنگام سوختگیری در جایگاه‌ها و جلوگیری از سرریز شدن بنزین و سایر سوخت‌ها
- توصیه به ادارات و ارگانها، در اسرع وقت و از طریق دورنگار و یا سایر شیوه‌های ممکن اطلاع رسانی
- ۱- سازمان صدا و سیما ج.ا.ا. و خبرگزاری ج.ا.ا.:
 - انتقال سریع پیامها و اطلاعیه‌های کمیته نظارت و هماهنگی، توصیه و جلب همکاری و مشارکت عمومی
 - ۲- وزارت آموزش و پرورش:
 - آماده سازی و اطلاع رسانی به دانش آموزان و انجام اقدامات پیشگیرانه نظیر کاهش حضور دانش آموزان در فضای باز، کاهش فعالیت‌های بدنی و...
 - ۳- ادارات راهنمایی و رانندگی و امور حمل و نقل نواحی انتظامی:
 - کنترل دقیق تر خودروهای فاقد برگ معاینه (برچسب) و خودروها و موتورسیکلت‌هایی که آلاینده‌گی قابل رویت دارند.
 - کنترل دقیق تر محدوده طرح ترافیک در تهران و شهرهایی که دارای محدوده مصوب ترافیک خواهند شد.

۴- ادارات، ارگانها و سازمان‌های دولتی، نظامی و نهادهای انقلاب اسلامی:

- استفاده کمتر از خودروهای دولتی از طریق کاهش مأموریت‌های غیر ضروری و ترغیب همپیمایی

- تاکید بر انجام معاینه فنی خودروها

۵- شهرداریها:

- انعکاس اخبار ترافیکی از طریق مراکز کنترل ترافیک و همکاری با صدا و سیما ج.ا.ا. و انتشار آگهی

برای اطلاع همگان از محدوده‌ها و ساعات ممنوعه تردد

- خودداری از سوزاندن برگ درختان و جلوگیری از سوزاندن زباله

- جلوگیری از فعالیت‌هایی که در معابر موجب افزایش آلودگی هوا می‌گردد

* این اقدامات پس از تصمیم‌گیری در کمیته نظارت و هماهنگی به مورد اجرا گذارده می‌شود.

اقدامات در وضعیت اضطرار*

در وضعیت اضطرار، علاوه بر توصیه‌هایی که در وضعیت هشدار صورت می‌پذیرد، اقدامات عملی زیر

متناسب با شرایط هر شهر، توسط نهادها و سازمان‌های ذی ربط انجام خواهد شد.

۱- ادارات راهنمایی و رانندگی و امور حمل و نقل نواحی انتظامی:

- اعمال محدودیت‌های نوع خودرو و زمان، در یکی از محدوده‌های مصوب ترافیکی

تبصره: محدوده‌ها، ساعات ممنوعه و خودروهای مجاز براساس آیین نامه اجرایی تبصره ماده ۶ قانون

نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۷۶/۲/۱۴ و اصلاحیه مورخ ۷۷/۹/۱۸ همین آیین نامه، که قبلاً به

تایید شورای هماهنگی ترافیک استان و تصویب وزیر کشور رسیده باشد، تعیین می‌شوند.

- ممنوعیت حرکت سواری‌های تک سرنشین در یکی از محدوده‌ها

- تردد نوبتی (زوج و فرد و یا دیگر روشها) خودروهای دارای مجوز تردد در محدوده

- تردد نوبتی (زوج و فرد و یا دیگر روشها) کلیه خودروها در یکی از محدوده‌ها

- جلوگیری از تردد کلیه سواری‌ها و موتورسیکلت‌های با آلاینده‌گی قابل رویت

تذکر: گشت انتظامی، گشت اتوبوس‌رانی و تاکسی‌رانی، تاکسی‌ها، موسسات تاکسی‌سرویس، خودروهای

فوریت‌های پزشکی و پزشکان، جانبازان و بیماران خاص، خودروهای امداد (آتش‌نشانی، امداد، آب، برق،

پست و مخابرات) و خودروهای حمل زباله شهرداریها از محدودیت‌های اعمال شده در این شرایط مستثنی می‌باشند.

۲- شهرداریها:

- عدم صدور مجوز روزانه ورود به محدوده

۳- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی:

- استقرار مراکز سیار بهداشتی در چهار راه‌ها و مراکز شلوغ و آلوده‌تر

ادارات و سازمانهای خدماتی:

- استفاده از ماسک استاندارد توسط پرسنل خدمت (راهنمایی و رانندگی، شهرداری و...)

- تعطیلی مهد کودکها (از طریق ادارات بهداشتی)

۴- وزارت آموزش و پرورش:

- تعطیلی مراکز پیش دبستانی، دبستانها و مدارس راهنمایی^۳

۵- ادارات، ارگانها و سازمانهای دولتی، نظامی و نهادهای انقلاب اسلامی:

- تاخیر دو ساعته در شروع یا پایان کار مراکز اداری

- تشویق اولیاء دانش‌آموزان (مشغول به تحصیل در مراکز پیش دبستانی، دبستانها و مدارس راهنمایی) و

کودکانی که به مهد کودک می‌روند، به گرفتن مرخصی وی مدیران با کارکنان در این زمینه

۶- وزارت صنایع و سازمان حفاظت محیط زیست:

- تعطیلی موقت کارخانه‌ها و مراکز آلوده کننده شهر

۷- شرکتهای و سازمانهای اتوبوس‌رانی (شهرداریها):

- تطبیق ساعات کار اتوبوس‌رانی با ساعات کار اداری و مراکز آموزشی

- به‌کارگیری حداکثر توان ناوگان اتوبوس‌رانی شهری در جابه‌جایی مسافر

* این اقدامات پس از تصمیم‌گیری در کمیته نظارت و هماهنگی به مورد اجرا گذارده می‌شود.

^۳ - آخرین پیشنهاد استانداری تهران (بنا به درخواست وزارت آموزش و پرورش) به شورای عالی هماهنگی

ترافیک شهرهای کشور به قرار زیر است که در شورای عالی مقرر شد این پیشنهاد به صورت آزمایشی انجام

و در صورت مثبت بودن نتیجه، اعلام شود تا تصویب گردد.

- تعطیلی مراکز پیش دبستانی، دبستانها، مدارس راهنمایی و دبیرستانها

اقدامات در وضعیت بحران*

در وضعیت بحران، علاوه بر توصیه‌هایی که در وضعیت هشدار صورت می‌پذیرد، اقدامات وضعیت اضطرار به شرح زیر تشدید خواهد شد:

۱- ادارات راهنمایی و رانندگی و امور حمل و نقل نواحی انتظامی:

- ممنوعیت کامل تردد خودروهای دارای پلاک شخصی به استثناء خودروهای گازسوز، در بزرگترین محدوده ترافیکی مصوب

تبصره ۱: موارد استثناء که نیاز به تردد دارند (بیماران و...)، به تشخیص ادارات راهنمایی و رانندگی مجاز به تردد می‌باشند.

تبصره ۲: حمل و نقل همگانی، اعم از اتوبوس‌های شرکت‌ها و سازمان‌های اتوبوس‌رانی، به علاوه اتوبوس‌ها و مینی‌بوس‌های تحت پوشش آنها، تاکسی‌ها و موسسات تاکسی سرویس (تاکسی تلفنی) مجاز به تردد و جابه‌جایی مسافران می‌باشند.

۲- وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، فرهنگ و آموزش عالی، بهداشت درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه آزاد اسلامی:

- تعطیلی کلیه مراکز آموزشی

۳- ادارات، ارگانها و سازمانهای دولتی، نظامی و نهادهای انقلاب اسلامی:

- تعطیلی موقت کلیه مراکز اداری (به استثناء مراکزی که در روزهای تعطیلی نیز لازم است به فعالیت خود ادامه دهند)

تذکر: لازم است، نهادها و سازمان‌هایی که به مردم خدمات ارائه می‌کنند، ترتیبی اتخاذ کنند که این تعطیلی کمترین مشکلات را برای مراجعان ایجاد کند.

* این اقدامات پس از تصمیم‌گیری در کمیته نظارت و هماهنگی به مورد اجرا گذارده می‌شود.